

Ouder worden in de stad

Impressie van het symposium 'Golden years in the city' (20 juni 2017)

In het kader van het International Social Housing Festival organiseerden woningcorporatie Rochdale en het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg de bijeenkomst *Golden years in the city*, over ouder worden in de stad. De bijeenkomst was een vervolg op een eerder symposium *'Flex in the city'* dat het Kenniscentrum organiseerde tijdens de internationale conferentie *'Building the future of health'* in Groningen.

Kenniscentrum adviseur Yvonne Witter doet verslag van de bijeenkomst.

De 'huiskamer' van de Amsterdamse corporatie Rochdale bevindt zich op de elfde verdieping en geeft uitzicht over de stad. Achter flink wat voordeuren in Amsterdam wonen ouderen en dat worden er steeds meer. Nu wonen er 190.000 50-plussers en in 2030 zijn het er 250.000. Niet alle woningen zijn geschikt voor senioren. Steden bereiden zich voor op de ouder wordende bewoners. Wat zijn trends? Hoe creëer je een zorgzame stad? Hoe kunnen voorzieningen aansluiten op de steeds diverser wordende groep ouderen? Wie zijn aan zet?

Passend bouwen in de stad; kleiner en ook voor kleine beurs

Gaan babyboomers de stad op zijn kop zetten? 'Qua aantallen zeker', zegt Jan Latten, hoogleraar sociale demografie aan de Universiteit van Amsterdam. De toename van het aantal babyboomers gaat de wereld veranderen, ook op het gebied van wonen. Zo is er meer behoefte aan kleine woningen. 'Alleen wonen is namelijk de trend.' Een kwart van de mannelijke babyboomers en 20% van de vrouwelijke babyboomers heeft geen kinderen.

Er zijn nu in heel Nederland 1,6 miljoen alleenstaande 50-plussers en in 2030 is dit aantal gestegen tot 2,1 miljoen. 820.000 50-plussers zijn gescheiden. De gescheiden, alleenstaande, laagopgeleide mannen zonder werk vormen het precariaat van de samenleving, mensen aan de onderkant van de samenleving met bestaansonzekerheid.

Corporaties zijn er bij uitstek voor deze mensen, die toch 15% van de bevolking uitmaken. Nogal wat gescheiden, oudere vrouwen hebben te maken met financiële achterstanden. 43% van de uitgaven van single vrouwen met een sociale huurwoning gaan op aan woonlasten. Jan Latten pleit voor meer 'passend bouwen': kleiner bouwen voor mensen met een smalle beurs.

'Het aantal mensen dat kampt met gevoelens van eenzaamheid is hoger in steden. Gelukkig hebben zij de corporatie nog! Corporaties kunnen wellicht een huis voor oudere vrouwen bouwen. Sommige 'golden girls' regelen het zelf. Dat zijn vaak hoog opgeleide vrouwen. Maar ook stellen hebben vaak behoefte aan woonvormen die veiligheid en geborgenheid bieden.'

'Werk' terugbrengen naar de stad

'Werk is eigenlijk de beste zorg', vindt Sven van Oosten, stedenbouwkundige van ruimtelijk ontwerp bureau MAAN uit Rotterdam, 'want werk geeft structuur.' Hij baseert dit op een [onderzoek dat hij deed naar de inclusieve stad](#). Hij wil het element 'werk' graag terugbrengen naar de stad. En ziet kansen hiervoor.

Ook bij het hergebruik van een leegkomend zorggebouw De Aarhof. Samen met corporatie Wooncompas probeert hij een nieuwe invulling te geven. 'De Aarhof was al een kleine stad op zichzelf: er was een kapper, winkel, restaurant.', zegt Sven. 'Maar het was nogal naar binnen gekeerd zoals zoveel van dergelijke gebouwen. De plint moet in ieder geval weer open gesteld worden voor de buurt'.

Bewoners en ondernemers hebben actief meegedacht met de invulling van De Aarhof. 'We denken nu aan een koffiekamer, een nieuwe ontmoetingsplek voor de wijk waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen werken. Of een spelkamer en een kluskamer en een wijkonderneming die diensten verzorgt voor kwetsbare mensen. Op die manier kan het voorzieningenniveau in de wijk op peil blijven of zelfs uitbreiden.'

Community building

De corporatie, zorgorganisatie, gemeente en de ouderen zelf: zij zijn belangrijk bij het creëren van een zorgzame stad. Hester van Buren, bestuurder van Rochdale heeft een divers aanbod voor ouderen, zoals woongemeenschappen voor oudere migranten en seniorencomplexen. Zij zet in op 'community building' en het bevorderen van gemeenschapszin bij een aantal van deze seniorencomplexen, [zoals De Koornhorst](#).

Ook werkt Rochdale met 'friends contracten' voor bijvoorbeeld een aantal gescheiden mannen. 'Voor ons zijn de stenen belangrijk maar ook de leefbaarheid.' Rochdale is ook bezig met 'woonmakelen'.

Er zijn mensen die in een te grote woning wonen, maar hun buurt niet uit willen. We kijken dus nu als corporatie meer naar het aanbod in de buurt. Misschien kunnen we in bepaalde buurten kleinere woningen realiseren.', aldus Hester.

Samenwerking, preventie en visie nodig

Roeland Hokken, van zorgorganisatie Cordaan vindt samenwerking onmisbaar om van Amsterdam een zorgvriendelijke stad te maken. Daarnaast is preventie belangrijk om zorgvragen te voorkomen of uit te stellen. 'We moeten minder vanuit het medische model kijken.' Verder ligt er een opgave in de stad om verzorgingshuizen om te vormen tot woongebouwen met een functie die verder gaat dan puur wonen. 'Tot slot is er visie nodig, dat de stad weet waar zij naartoe wil, want dan vind je gemakkelijker de weg.

Oude apen in een dynamische stad

Olga van den Berg van initiatiefgroep levensloopbestendig wonen vindt dat verhalen van mensen zelf leidend zou moeten zijn. Zodat mensen een 'home' kunnen ervaren. Oude chimpansees kijken vaak vanaf een rustig plekje naar de jongere apen. Zij weten hen zonder geluid tot kalmte te brengen en bij te sturen. 'Mogen we oude apen zijn in een dynamische stad!'

'Ga het realiseren met elkaar en met de ouderen'

'Het wonen wordt belangrijker,' zegt Age Niels Holstein, programmamanager ouderenhuisvesting bij de gemeente Amsterdam 'maar soms zijn woningen ontoegankelijk.' Daarom is er in de gemeente [een programma gekomen voor](#)

[ouderenhuisvesting](#). Daarbij is toegankelijkheid (fysiek en economisch) een speerpunt maar ook de sociale kant, zoals participatie en gezond ouder worden. 'Zodat ouderen mee kunnen blijven doen.'

Roeland ziet een potentieel aan vitale ouderen met creatieve ideeën op het gebied van wonen en zorg. Hester is het daarmee eens: 'we zien inderdaad een beweging van burgerinitiatieven.' Rochdale staat open voor deze initiatieven en ook voor wooncoöperaties.' Age Niels wil ook graag initiatieven van mensen zelf ondersteunen.

Foto van Rochdale, fotograaf: Katrien Mulder

Olga waarschuwt wel dat we de eigen kracht niet moeten overschatten. Zij maakt zich zorgen over de overspannen woningmarkt en over het ontbreken van samenhang tussen wonen, zorg en welzijn. En er zijn ook genoeg kwetsbare burgers. Roeland vindt dat zorgorganisaties een rol hebben om het netwerk van deze kwetsbare burgers te verstevigen. Maar hij ziet ook dat er een grens is aan wat dit netwerk kan dragen. Age Niels zoekt naar vormen binnen de gemeenten om verbindingen te zoeken met zorg en welzijn. Alleen dan kan de stad 'agefriendly' worden.

'Laten we de opgave concreter maken, ga het realiseren met elkaar, rekening houdend met elkaars belangen en doe dit vooral sámen met de ouderen zelf', vat Daniëlle Harkes, manager van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg en dagvoorzitter van de ochtendbijeenkomst samen.

Toegankelijkheid is het sleutelwoord

'Levensloopbestendig wonen begint met toegankelijkheid. Er wordt veel gepraat, maar weinig gedaan', zeggen Olga van den Berg en Dirk van Alphen, leden van [stadsdorp Zuid](#) en van de [initiatiefgroep levensloopbestendig wonen](#). Zij zetten zich in om Amsterdam van binnen en

buiten toegankelijk te maken. De buurvrouw van Olga komt slechts één keer per jaar buiten wanneer brandweerlieden haar uit het huis takelen om haar naar het ziekenhuis te brengen voor de jaarlijkse controle. Een traplift plaatsen is technisch gezien niet mogelijk. Olga en Dirk willen dit soort situaties voorkomen. Het gaat hen daarbij niet alleen om de toegankelijkheid van de woning maar ook om de sociale omgeving, om de

sociale netwerken. 'Dan is toegankelijkheid ook het sleutelwoord want als mensen niet bij je op bezoek kunnen komen, vereenzaam je, aldus Dirk. De werkgroep probeert pilots van de grond te krijgen om de toegankelijkheid te vergroten.

Aan onderzoek geen gebrek

Hein van Dongen en Bert van de Wiel doen in vijf buurten in Amsterdam kwalitatief onderzoek naar wensen van ouderen. En willen zo een bijdrage leveren aan het realiseren van een woonblok voor ouderen van de 21e eeuw. Aan onderzoek geen gebrek, want ook Marlies van der Maarel, gemeente Amsterdam, heeft in vier verschillende wijken onderzoek gedaan. Dit onderzoek richt zich op de buitenruimten. Hierbij is de kwetsbare burger als uitgangspunt genomen. 'Er is gekeken naar stoepen, entrees van parken, bankjes.', zegt Marlies.

Per wijk zijn maatregelen bedacht, zoals bankjes die minder laag zijn of mooi vormgegevens routes, kunsttoepassingen op kopgevels (voor de herkenbaarheid), 'slimme' tuinen voor mensen met dementie, verwarmde terrassen, toevoegen van 'groen' en 'water' om opwarming tegen te gaan. 'We hopen met deze inzichten Amsterdam verder te helpen', aldus Marlies.

Grijstinten in de tussenmaat: een variatie aan oplossingen

Architecten Marinus Oostenbrink en Jannie Vinke pleiten voor een grote variatie aan oplossingen om tegemoet te komen aan de diverse groep ouderen. Jannie heeft onderzoek gedaan naar verschillende woonvormen, ook in het buitenland. In het rapport [Grijstinten in de tussenmaat](#) staan de resultaten te lezen. In Amsterdam zijn ook mooie voorbeelden te vinden zoals de woongemeenschap 'roze hallen' (out forever) en Akropolis in Amsterdam. Deze woonvormen zijn hard nodig: de helft van de huidige woningvoorraad is niet geschikt voor ouderen. 'De urgentie is groot dus bij nieuwbouwprojecten is de toegankelijkheid een aandachtspunt', vindt Marinus. 'Er liggen kansen voor 'grijstinten' in de stad. Dat vraagt wel om samenwerking tussen bewonersinitiatiefgroepen, beleggers/ontwikkelaars 'die deugen', corporaties en de gemeente Amsterdam.'

Foto van Rochdale, fotograaf: Katrien Mulder

Een verbouwing voor de Boeg

Een goed voorbeeld van samenwerking tussen verschillende organisaties is te zien bij woonzorgcentrum De Boeg. Dit centrum krijgt een andere invulling: de helft van de appartementen wordt verbouwd tot zelfstandige seniorenwoningen. De receptie en maaltijden verdwijnen daardoor, maar vrijwilligers uit de buurt komen op donderdagen en vrijdagmiddagen koken. Hopelijk volgen meer initiatieven. Cordaan ondersteunt bewoners van deze woningen indien nodig met thuiszorg.

Het tweede deel van De Boeg blijft beschikbaar voor mensen met dementie. Het stadsdeel huurt het Huis van de Buurt op de begane grond. De welzijnsorganisatie Combiwel zal dat gaan runnen. Cordaan huurt ruimten voor dagbesteding, meer bewegen voor ouderen en kantoorruimte.

De Osdorperhof doet het samen

De Osdorperhof is een seniorencomplex van Rochdale. Oorspronkelijk was de Osdorperhof een traditioneel bejaardenhuis gebouwd in 1969. De toren is rond 2003 ingrijpend gerenoveerd en de laagbouw in 2015. De woningen en de algemene ruimtes zijn gemoderniseerd. Ook is het beheer veranderd: 58 woningen worden nu nog door Cordaan verhuurd, de andere woningen biedt Rochdale aan. Cordaan richt zich op bewoners die zorg en begeleiding nodig hebben zoals mensen met een verstandelijke beperking en mensen met psychiatrische aandoeningen. Leo Schrader is de enthousiaste voorzitter van de bewonerscommissie. Hij vertelt hoe de bewoners actief samenwerken met corporatie en zorgorganisatie om de Osdorperhof een fijne woonplek te maken voor iedereen. Een gebouw met een lange geschiedenis heeft weer een nieuwe toekomst gekregen.

Meer informatie

- [Impressie symposium Flex in the city', 2016](#)
- [Interview professor Jan Latten: De nieuwe stedelingen worden vanzelf oud](#)
- [Onderzoek bureau MAAN naar inclusieve stad](#)
- [KCWZ-artikel 'Ruimtelijke kijk op vergrijzing en zorg'](#)
- [Blog Yvonne Witter 'Steden steeds seniorvriendelijker'](#)
- [KCWZ-themapagina Woonvariëaties](#)